

Wyzwania ochrony konsumenta

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Rozdział I. Dziecko-konsument produktów spożywczych

Kinga Michałowska

Wprowadzenie

Współczesne prawo uwzględnia specyfikę relacji umownych, w których uczestnikiem może być dziecko. Konsumentcki status dziecka jest specyficzny gdyż, co do zasady, jego pozycja jako konsumenta kształtuje się przez przedstawiciela ustawowego – rodzica bądź opiekuna, a samą możliwość uczestniczenia dziecka w obrocie prawnym regulują, odniesione do zdolności prawnej osoby fizycznej, ograniczenia zawarte w KC. Dziecko, jako konsument, bądź nie posiada wcale, bądź posiada ograniczoną zdolność do czynności prawnych, co wpływa na zakres jego samodzielnych działań i co wymaga zgody lub udziału przedstawiciela ustawowego. Przyjęty model oparty jest na podwójnej ochronie, realizującej się po pierwsze w oparciu o ochronę ogólną dedykowaną każdemu konsumentowi, po drugie – przysługującą dziecku jako konsumentowi z racji jego małoletności. Co do zasady, ochrona praw konsumenta obejmuje m.in. zapewnienie bezpieczeństwa produktów, prawo do informacji oraz możliwość dochodzenia roszczeń w przypadku naruszenia tych praw. Zasady ochrony konsumenta mają na celu zapewnienie równowagi w relacjach konsumenckich oraz zapobieganie rażącemu pokrzywdzeniu, w tym w szczególności konsumentów niepełnoletnich. Ochrona praw dziecka konsumenta uzależnia skuteczność podejmowanej przez dziecko bądź w imieniu dziecka aktywności od działań jego opiekunów, zapobiegając rażącemu pokrzywdzeniu.

W praktyce prawa małoletnich konsumentów są realizowane przez zgodę przedstawiciela ustawowego oraz stosowanie wyjątków od zasady zgody dla

drobnych spraw realizowanych w ramach tzw. spraw życia codziennego. Do kategorii tej zalicza się drobne, codzienne zakupy produktów spożywczych, przedmiotów codziennego użytku, przyborów szkolnych, drobnych zabawek itp. W odniesieniu do produktów należy zauważyć, że w zależności od częstotliwości ich nabywania, a także ich rodzaju, ilości i jakości, mimo iż zaliczają się do codziennych, drobnych zakupów, mogą one niewątpliwie wpływać na zdrowie dziecka. Jeżeli każdego dnia dziecko kupuje i zjada paczkę niezdrowych chipsów i popija słodkim gazowanym napojem, to w skali czasu dostrzegalne będą negatywne skutki dla jego zdrowia, niestety często niezauważane i bagatelizowane przez rodziców dziecka. Pojawia się zatem pytanie, jak przedstawia się pozycja dziecka konsumenta produktów spożywczych, oraz czy aktualne regulacje chroniące jego interesy w obrocie konsumenckim są wystarczające.

§ 1. Status prawny dziecka – strony czynności prawnej

W rozumieniu PrawDziecK, „dziecko” oznacza każdą istotę ludzką w wieku poniżej 18 lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność. Z uwagi na swoją niedojrzałość fizyczną oraz umysłową, wymaga szczególnej opieki i troski, w tym właściwej ochrony prawnej, co podkreślono w preambule PrawDziecK. W przepisach krajowych ochrona prawna dziecka realizowana jest m.in. w regulacjach KC, w tym w szczególności w kwestii granic ich prawnej aktywności. Zgodnie z art. 12 KC, dzieci do ukończenia 13. roku życia nie posiadają zdolności do czynności prawnych, co do zasady oznacza, że nie mogą samodzielnie, skutecznie zawierać zobowiązań ani nabywać praw. Tak wyznaczona granica aktywności dziecka w praktyce oznacza, że nie może ono zawrzeć ważnej umowy, gdyż zgodnie z art. 14 § 1 KC, czynność prawna dokonana przez osobę nieposiadającą zdolności do czynności prawnych jest nieważna. Tym niemniej, tak ujęta zasada, od której nie byłoby wyjątków, powodowałaby spore niedogodności w życiu codziennym, co w większości sytuacji byłoby niekorzystne dla dzieci, które przykładowo nie mogłyby kupić w drodze do szkoły przysłowiowej bułki. Stąd art. 14 § 2 KC przewiduje wyjątek wskazując, że osoby nieposiadające zdolności do czynności prawnych, czyli dzieci poniżej 13. roku życia, mogą zawierać ważne umowy w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego tzw. umowy bagatelne¹. Do takich umów zalicza się kupno kanapki, długopisu czy drobnej zabawki, pod warunkiem, że nie wiąże się z nimi wysoka cena, a sam zakup nie prowadzi do rażącego pokrzywdzenia dziecka. Spełnienie wskazanych w KC wymogów sprawia, że umowa staje się ważna z chwilą wykonania.

Czynność prawna dokonana przez dziecko poniżej 13. roku życia staje się ważna i wywołuje skutek prawny, jeżeli spełnione zostaną trzy podstawowe

---

¹ *M. Pilich*, kom. art. 14, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. Część ogólna, cz. 1 (art. 1–55⁴), *J. Gudowski* (red.), Warszawa 2021.

przesłanki: po pierwsze, dokonana czynność jest umową należącą do umów powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego², po drugie, doszło do jej wykonania i po trzecie, umowa ta nie pociąga za sobą rażącego pokrzywdzenia osoby niezdolnej do czynności prawnych³. Przy klasyfikacji umowy, jako należącej do umów powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego, zwraca się uwagę m.in. na typowość umowy w istniejących stosunkach społecznych, przedmiot umowy, jego wartość oraz nieskomplikowaną procedurę jej zawierania lub wykonywania. Ponadto zwrócono również uwagę, że przy dokonywaniu odpowiedniej oceny należy wziąć pod uwagę powszechne zawieranie rozpatrywanych umów w celu zaspokojenia bieżących potrzeb konsumpcyjnych przeciętnej rodziny⁴. Można też spotkać głosy, że pojęcie drobnej umowy ma relatywny charakter, inny jest bowiem zakres tego terminu w odniesieniu do dziecka w wieku 6 lat, a inny w stosunku do małoletniego, który ma lat 17. Wskazuje się także na inne okoliczności wpływające na ocenę charakteru umowy jako należącej do drobnych, bieżących spraw życia codziennego. Zalicza się do nich: rodzaj środowiska społecznego, standard życia, status materialny rodziców dziecka⁵. Drugą przesłanką wymaganą dla ważności umowy osoby niezdolnej do czynności prawnych jest wykonanie umowy. Przez wykonanie umowy należy rozumieć, po pierwsze, wykonanie umowy przez obie jej strony, po drugie, wykonanie całkowite – częściowe wykonanie umowy nie stanowi jej wykonania. Jako trzecią z przesłanek ważności umowy, której stroną jest dziecko, wskazano wymóg jego ochrony, aby umowa nie pociągała za sobą rażącego pokrzywdzenia osoby niezdolnej do czynności prawnych. Przy dokonywaniu oceny uwzględnia się okoliczności faktyczne i prawne każdego konkretnego przypadku. Pewną wskazówką może być ewentualne porównanie wartości wzajemnych świadczeń stron oraz stwierdzenie, że świadczenie osoby nieposiadającej zdolności do czynności prawnych w znacznym stopniu odbiega od wartości świadczenia kontrahenta⁶. W doktrynie podkreśla się ponadto, że za rażące pokrzywdzenie należy uznać „wszystkie stany, które świadczą o doznanym przez te osoby bez uzasadnienia uszczerbku majątkowym”, w tym m.in. sytuacje, gdy kontrahent osoby nieposiadającej zdolności do czynności prawnych, korzystając z praw wolnego rynku, zastosuje wygórowane ceny⁷.

---

² Ustawodawca wykluczył z zakresu jego zastosowania jednostronne czynności prawne.

³ *M. Pazdan*, kom. do art. 14, w: Kodeks cywilny, t. 1, *K. Pietrzykowski* (red.), Warszawa 2008; tak też *A. Lutkiewicz-Rucińska*, kom. do art. 14, w: Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, *M. Bałwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak* (red.), Lex/el. 2025.

⁴ *M. Serwach*, kom. do art. 14, w: Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna, *P. Księżak, M. Pyziak-Szafnicka* (red.), Warszawa 2014.

⁵ *T. Sokołowski*, kom. do art. 14, w: Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna, t. 1, *A. Kidyba* (red.), Lex/el.

⁶ *M. Serwach*, kom. do art. 14, w: Kodeks.

⁷ *A. Lutkiewicz-Rucińska*, kom. do art. 14, w: Kodeks.

Nieco inaczej przedstawia się sytuacja dzieci w wieku pomiędzy 13. a 18. rokiem życia, które mają ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Kodeks cywilny przewiduje dla nich większą samodzielność, pozwalając na zawieranie umów powszechnie zawieranych w drobnych sprawach życia codziennego oraz samodzielne zarządzanie zarobkami i przedmiotami przekazanymi do swobodnego użytku przez opiekunów. Zgodnie z art. 20 KC, ustawodawca przyznaje osobie mającej ograniczoną zdolność do czynności prawnych kompetencję do samodzielnego zawierania umów, które należą do „umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego”. W przeciwieństwie do przyjętej w art. 14 § 2 KC konstrukcji, art. 20 KC nie uzależnia ważności umowy od jej wykonania, ani od tego, aby nie pociągała za sobą rażącego pokrzywdzenia osoby o ograniczonej zdolności do czynności prawnych. Okoliczności te nie zostały ustanowione przesłankami ważności umowy zawartej przez osobę o ograniczonej zdolności do czynności prawnych, ponieważ osoba ta nie wymaga takiej ochrony, jak osoba niemająca zdolności do czynności prawnych. W konsekwencji umowa wskazana w art. 20 KC, zawarta przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych, jest ważna już od chwili jej zawarcia, nawet gdyby skutkowałą rażącym pokrzywdzeniem tej osoby. Umowa ta może być dotknięta sankcją nieważności na zasadach ogólnych bądź wywołać inne określone przepisami konsekwencje⁸. Natomiast w przypadku innych czynności prawnych, czyli rozporządzania prawami lub zaciągania zobowiązań, wymagana jest zgoda przedstawiciela ustawowego – rodzica, opiekuna dziecka. Umowa zawarta bez takiej zgody jest ważna dopiero po jej potwierdzeniu przez przedstawiciela ustawowego. Jeśli potwierdzenia nie będzie, umowa jest nieważna.

§ 2. Status prawny konsumenta

Status prawny konsumenta regulowany jest głównie na poziomie ochrony krajowej, tym niemniej w ramach prawa UE główne filary ochrony konsumentów są określone w art. 169 ust. 1 TFUE⁹ oraz art. 38 KPP UE, zapewniający w politykach UE wysoki poziom ochrony konsumentów oraz regulacje uszczegółowione do określonych obszarów sprzedaży, w tym w szczególności sprzedaży na odległość¹⁰. W pewnych okolicznościach państwo członkowskie może

⁸ M. Pilich, kom. art. 20, w: Kodeks; tak też A. Lutkiewicz-Rucińska, kom. do art. 20, w: Kodeks. W kontekście samodzielności dziecka a obowiązków rodziców zob. S. Grobel, Treść władzy rodzicielskiej, w: Instytucje prawa rodzinnego, J.M. Łukasiewicz (red.), Warszawa 2014.

⁹ Ciężar ochrony obejmuje zdrowie, bezpieczeństwo interesów gospodarczych konsumentów oraz promowanie ich prawa do informacji, do edukacji i organizowania się w celu ochrony ich interesów (art. 169 TFUE). Należy ponadto uwzględnić ochronę konsumentów przy określaniu innych polityk UE (art. 12 TFUE).

¹⁰ Szczególne znaczenie ochronne należy przypisać Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2161 z 27.11.2019 r. zmieniającej dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 98/6/WE, 2005/29/WE oraz 2011/83/UE w odniesieniu do

zachować lub wprowadzić bardziej rygorystyczne środki ochrony konsumentów niż te ustanowione przez UE, o ile są one zgodne z traktatem i prawodawstwem UE, i tak długo, jak Komisja Europejska jest o nich powiadamiana. Na gruncie krajowym ochrona konsumentka gwarantowana jest zarówno na poziomie ochrony konstytucyjnej jak i ustawodawstwem zwykłym. Artykuł 76 Konstytucji RP wskazuje obowiązki władz publicznych w zakresie ochrony i bezpieczeństwa konsumentów, obligując jednocześnie do uszczegółowienia owej ochrony w ustawie. Owo uszczegółowienie praw konsumenta nastąpiło w szeregu aktów prawnych, w tym w: PrKonsU, InfCenTiUU, która wprowadziła obowiązek informowania o najniższej cenie towaru lub usługi obowiązującej w ciągu 30 dni przed obniżką ceny (art. 4 ust. 2); NieuczPraktRynkU oraz OchrKonkurU, której ochronny wydźwięk jest szczególnie wyraźny, a aktualny zakres kompetencji Prezesa UOKiK dodatkowo go wzmacnia.

Zgodnie z definicją zawartą w art. 22¹ KC, za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Konsumentem może być wyłącznie osoba fizyczna niezależnie od wieku, przy czym jego status jest wyznaczony pozycją drugiej strony stosunku prawnego, w którym występuje – osobą przedsiębiorcy. W literaturze podkreśla się, że tak określona konfiguracja (opozycja) podmiotowa stanowi immanentną cechę definicji konsumenta¹¹. W kontekście analizowanego problemu nie bez znaczenia pozostaje zawarta w art. 2 pkt 8 NieuczPraktRynkU. Status konsumenta w rozumieniu komentowanego przepisu nie jest możliwy do przypisania jakiejś osobie na stałe, we wszystkich stosunkach prawnych, które nawiązuje w obrocie. Przeciętny konsument jest dobrze poinformowany, uważny i ostrożny, oceny dokonuje z uwzględnieniem czynników społecznych, kulturowych, językowych i przynależności do szczególnej grupy konsumentów, którą da się jednoznacznie zidentyfikować, i która jest szczególnie podatna na oddziaływanie praktyki rynkowej lub na produkt, którego praktyka rynkowa dotyczy, ze względu na szczególne cechy, takie jak wiek, niepełnosprawność fizyczna lub umysłowa¹². W przypadku młodych konsumentów cechą szczególną jest wiek. Cecha ta jest wykorzystywana do kreowania specyficznego przekazu, w tym przekazu handlowego

---

lepszego egzekwowania i unowocześnienia unijnych przepisów dotyczących ochrony konsumenta (Dz.Urz. UE L 328, s. 7–28), zwaną dyrektywą Omnibus.

¹¹ Tak, S. Kalus, kom. do art. 22¹, w: Kodeks cywilny. Komentarz, t. I. Część ogólna (art. 1–125), M. Frasz, M. Habdas (red.), Warszawa 2018. Funkcjonalna definicja konsumenta zawiera cztery kluczowe elementy: konsumentem może być tylko osoba fizyczna, musi ona dokonywać czynności prawnej, czynność ta musi pozostawać w określonej relacji z rolą społeczną tej osoby, a wreszcie adresatem oświadczenia woli ma być tylko przedsiębiorca (zob. T. Sokotowski, kom. do art. 22¹, w: Kodeks).

¹² E. Serdyńska, Prezentacja pt. „Dziecko-konsument w Internecie – praktyczny poradnik dla troskliwego rodzica”, wygłoszona 12.2.2012 r. w MSZ ODM Warszawa, cyt. za I. Niedziółkowska, Dziecko jako konsument, Journal of Modern Science 2014, Nr 20(1), s. 423.

czy reklamowego. W przypadku, gdy praktyka handlowa jest skierowana do szczególnej grupy konsumentów, takiej jak dzieci, pożądane jest, żeby wpływ tej praktyki ocenić z perspektywy przeciętnego członka tej grupy.

§ 3. Ochrona dziecka jako konsumenta produktów spożywczych

Przenosząc problem na grunt problematyki ochrony dziecka-konsumenta produktów spożywczych – należy stwierdzić, że prawo polskie nie definiuje młodego konsumenta. W kontekście przedstawionych powyżej regulacji dziecko jest konsumentem, może bez większych ograniczeń nabywać produkty spożywcze, które spełniają kryteria umowy należącej do kategorii umów powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego. Z uwagi na swoją niedojrzałość, dziecko jest jednak konsumentem specyficznym, niedoświadczonym i często łatwowiernym. Cechy te sprawiają, że wynikające z PrawDzieckK, regulacji UE, Konstytucji RP oraz z ustaw konsumencjskich obowiązki ochronne, powinny uaktywnić się w pełnym wymiarze. Tym niemniej status ochronny dziecka-konsumenta urealnia się jedynie w niektórych rodzajach umów przez nie zawieranych, ukazując istotną lukę prawną.

W powszechnym obrocie dziecko-konsument produktów spożywczych – nie ma większych ograniczeń w ich nabywaniu, gdyż sprzedaż będzie mieścić się w ramach umów zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego i mało kto jest skłonny zastanawiać się nad tym, czy zawierające niezdrowe składniki produkty typu słodczyce, przekąski, słodkie napoje itp., powszechnie dostępne w sklepach spożywczych, mogą być bez ograniczeń nabywane przez dzieci i czy ich spożycie nie wywiera ujemnego wpływu na ich zdrowie¹³. Aktywność dziecka nie tylko stanowi realizację jego autonomii, ale występujące w roli aktywnej strony umowy dziecko nabywa umiejętności społeczne, umiejętności decyzyjne szczególnie istotne w obszarze kształtowania jego samodzielności¹⁴. O ile w odniesieniu do produktów zawierających alkohol¹⁵, napojów

---

¹³ W celu kontroli towarów oferowanych dzieciom i młodzieży Inspekcja Handlowa przyjmuje za młodego konsumenta osobę do 18. roku życia. Młodzi konsumenci różnią się pewnymi cechami od innych grup konsumencjskich: są aktywnymi uczestnikami rynku, bacznie obserwują rynek, kreują nowe zachowania, postawy i potrzeby, są otwarci na zmiany i nowości oraz mało przywiązani do przyjętych standardów i stereotypów (tak *I. Niedziółkowska*, Dziecko, s. 423–424; *P. Wojciechowski*, Reklama żywności dla dzieci w: Reklama. Aspekty prawne. Nowe wyzwania, *M. Namysłowska* (red.), Warszawa 2022, s. 619.

¹⁴ *K. Michałowska*, Granice rodzicielskich ingerencji w dobra osobiste dziecka – zagadnienia wybrane, *Białostockie Studia Prawnicze* 2022, Nr 27(3), s. 53 i n.

¹⁵ Zgodnie z art. 15 AlkU, zabrania się sprzedaży i podawania napojów alkoholowych osobom do 18. roku życia.

energetycznych¹⁶, produktów zawierających nikotynę¹⁷, obowiązują restrykcyjne zakazy sprzedaży oraz reklamy kierowanej do małoletnich, o tyle w obrocie powszechnym innymi produktami spożywczymi nie ma ograniczeń co do ich sprzedaży. Co więcej, wyniki prowadzonych w tym zakresie badań wskazują, że dzieci są sprawcze w zakresie decyzji konsumenckich rodziców. Rodzice i opiekunowie przyznają, że dzieci mają duży wpływ na decyzje w sprawie zakupów, a w odniesieniu do żywności wynosi on ok. 70%, dla porównania w odniesieniu do zakupu ubrań decyzyjność dzieci przedstawiono na poziomie 17%¹⁸.

Inaczej natomiast przedstawia się sytuacja dostępu do produktów spożywczych w miejscach przebywania dzieci – jednostkach systemu oświaty, na które nałożony jest obowiązek przestrzegania zasad zdrowego żywienia podopiecznych. Konieczność zapewnienia żywienia w publicznych szkołach i przedszkolach jest kwalifikowana jako zadanie towarzyszące działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej, na co wskazują regulacje PrOśw. Zadanie to doprecyzowano kolejno w art. 106 oraz 106a PrOśw, w zakresie prowadzenia stołówki szkolnej oraz zapewnienia gorącego posiłku w ciągu dnia. W kwestach prawidłowego żywienia dzieci szczególnie istotna jest BezpŻywnU, która w Dziale IIa, zatytułowanym: „Środki spożywcze oraz żywienie dzieci i młodzieży w jednostkach systemu oświaty”, wprowadza szczegółowe wymogi co do jakości i bezpieczeństwa zdrowotnego produktów spożywczych i zasad żywienia dzieci w jednostkach systemu oświaty. Uszczegółowienie zasad bezpiecznego i zdrowego żywienia dzieci następuje w ŚrodSpożSzkolR. Wskazane akty prawne regulują kwestie, jakie produkty można sprzedawać w sklepiku lub w automacie szkolnym oraz wskazują zasady odpowiedniego zbilansowania posiłków, które dzieci w jednostkach systemu oświaty otrzymują. Określone w art. 52c BezpŻywnU normy, rygorystycznie doprecyzowują rodzaje środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży oraz dopuszczonych do żywienia dzieci i młodzieży. Szczegółowe wymogi co do składu doprecyzowuje ŚrodSpożSzkolR, wskazując w § 1, że w jednostkach systemu oświaty mogą być sprzedawane dzieciom i młodzieży grupy środków spożywczych, pod warunkiem, że nie zawierają więcej niż wskazane w przepisie ilości cukru, tłuszczu oraz sodu. Doprecyzowano również dostosowane

---

¹⁶ Zgodnie z art. 12m ZdrPublU, zabrania się sprzedaży napojów z dodatkiem kofeiny lub tauryny osobom poniżej 18. roku życia.

¹⁷ Zgodnie z art. 6 TytońU, zabrania się udostępniania wyrobów tytoniowych, woreczków nikotynowych, papierosów elektronicznych lub pojemników zapasowych osobom do lat 18. W punkcie detalicznym umieszcza się widoczną i czytelną informację o treści: „Zakaz sprzedaży wyrobów tytoniowych, woreczków nikotynowych, papierosów elektronicznych lub pojemników zapasowych osobom do lat 18”.

¹⁸ J. Hady, Podejmowanie decyzji konsumenckich przez dzieci, wykład w ramach Ekonomicznego Uniwersytetu Dziecięcego 15.4.2013 r., Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, cyt. za I. Niedziółkowska, Dziecko, s. 425.

do potrzeb rozwojowych dzieci zasady bilansowania posiłków wskazując, aby dobór środków spożywczych uwzględniał w dobowej diecie produkty zbożowe, warzywa lub owoce, produkty mleczne, mięso, ryby, jaja, orzechy, nasiona roślin strączkowych i inne nasiona oraz tłuszcze (§ 2 pkt 2 ŚrodSpożSzkołR). Wprowadzono ograniczenia co do sposobu przetwarzania produktów oraz dopuszczalnych ilości cukru (§ 2 pkt 4 ŚrodSpożSzkołR). Uszczegółowiono ponadto ilość poszczególnych składników spożywczych w ujęciu dziennym (§ 2 pkt 6 ŚrodSpożSzkołR). Tak dookreślone zasady dostępności produktów spożywczych, jak i wymogi żywieniowe w jednostkach systemu oświaty, spełniają standardy zdrowotne UE¹⁹.

Na problem dostępności do niezdrowych produktów spożywczych i ich negatywnego wpływu na zdrowie i rozwój dzieci zwrócono uwagę na poziomie unijnym, w tym w opracowanej w 2008 r., Strategii UE na rzecz praw dziecka²⁰. Zwrócono uwagę na niepokojący fakt złego odżywiania dzieci, czego skutkiem jest problem nadwagi. Podkreślono, że szacunkowe badania wskazują, iż przeszło 21 mln dzieci w UE ma nadwagę, a corocznie liczba ta powiększa się o 400 tysięcy. W związku z tym wezwano Komisję do przygotowania propozycji prawnego uregulowania agresywnych i wprowadzających w błąd reklam oraz do poprawienia przepisów dotyczących umieszczania na opakowaniach informacji o właściwościach odżywczych żywności przetworzonej w celu rozwiązania rosnącego problemu nadwagi (strategia 2008, pkt 157).

§ 4. Odpowiedzialność za prawidłowe odżywianie dziecka

O ile nieprzestrzeganie zasad dostępności produktów spożywczych oraz zasad żywienia dziecka w jednostkach systemu oświaty pociąga za sobą odpowiedzialność osób w nich wskazanych, o tyle brak jest przepisów sankcjonujących niewłaściwe odżywianie dziecka poza tymi jednostkami. Nie ulega wątpliwości, że dziecko do ukończenia 18. roku życia podlega władzy rodzicielskiej, która powinna być sprawowana zgodnie z wymogami wskazanymi w art. 94 i 95 KRO. Przyznana rodzicom władza rodzicielska obejmuje pieczę nad osobą dziecka, zarząd nad jego majątkiem oraz reprezentowanie dziecka. W ramach pieczy nad osobą dziecka zawarty jest obowiązek troski o fizyczny i duchowy rozwój dziecka (art. 96 § 1 KRO). Troska stanowi wyraz dbałości o dziecko, w tym dbałość o jego prawidłowe, dostosowane do wieku, stanu zdrowia, aktywności, zbilansowane odżywianie²¹. W sytuacji, gdy obowiązek

---

¹⁹ Europejska gwarancja dla dzieci: Zalecenie rady (UE) 2021/1004 z 14.6.2021 r., w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci (Dz.Urz. UE L z 2021 r. Nr 223, s. 14).

²⁰ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 16.1.2008 r. w kierunku strategii UE na rzecz praw dziecka (2007/2093(INI)), Dz.Urz. UE C z 2009 r. Nr 41E, s. 24–46.

²¹ K. Michałowska, Ochrona autonomii dziecka w zakresie prawa do bycia wysłuchanym a obowiązek pieczy nad jego osobą, *Rej.* 2024, Nr 11, s. 229.

troski nie jest prawidłowo realizowany, pojawia się stan zaniedbania. Zawarta w Raporcie z konsultacji nad zapobieganiem krzywdzeniu dzieci definicja zaniedbania akcentuje, że jest to niezapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju dziecka w różnych sferach, w tym zdrowotnej, edukacyjnej, emocjonalnej i odpowiedniego odżywiania. W efekcie może ono powodować uszczerbek na zdrowiu lub zaburzenia w rozwoju dziecka. Ujęte jako zaniedbanie niewłaściwe odżywianie dziecka może powodować zarówno zaburzenia rozwojowe, jak i w konsekwencji uszczerbek na zdrowiu²².

W związku z tym pojawia się pytanie o możliwości reakcji na sytuację, gdy złe odżywianie dziecka wywołuje negatywny wpływ na jego zdrowie. Z uwagi na delikatną sferę ingerencji – obszar władzy rodzicielskiej – podstawowymi działaniami powinny pozostać te, które dają szansę urealnienia prawa dziecka do zdrowego odżywiania. Są nimi programy edukacyjne, w tym wprowadzony do szkół przedmiot edukacja zdrowotna, programy dedykowane konkretnym problemom żywieniowym, np. programy do walki z otyłością realizowane w ramach profilaktyki nadwagi i otyłości Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025. Celem programu było monitorowanie, wczesna diagnoza i interwencja w zakresie występowania nadwagi i otyłości oraz podwyższonego ciśnienia tętniczego krwi w populacji dzieci w klasach I do III szkoły podstawowej²³. Na problem zwrócił uwagę m.in. Rzecznik Praw Dziecka, który w wystąpieniu z 20.9.2024 r., skierowanym do Ministra Zdrowia, podkreślił znaczenie i potrzebę wprowadzania i realizowania programów edukacyjnych skierowanych zarówno do dzieci, jak i do dorosłych, dotyczących upowszechniania wiedzy na temat wartości odżywczej produktów spożywczych i potraw, zasad prawidłowego żywienia, jak również innych działań podejmowanych w ramach edukacji zdrowotnej i programów propagujących zdrowy styl życia – odżywiania, sportu, rekreacji²⁴.

Skala problemu złego odżywiania dzieci oraz otyłości jest duża i wykazuje tendencje wzrostową. Patrząc na problem od strony rachunkowej, zakładając, że – uśredniając – dziecko przebywające w szkole zjada w niej dwa posiłki dziennie, stanowi to jedynie 20% wszystkich posiłków, jakie zjada ono w ciągu całego roku. I o ile te 20% posiłków spełnia wymogi zdrowego odżywiania, to pozostałe 80% niekoniecznie. Stąd szczególnie pilnym pozostaje wprowadzenie wzorowanych na wymogach żywieniowych obowiązujących w jednostkach systemu oświaty, zasad dostępności dzieci do produktów spożywczych spełniających standardy bezpieczeństwa dla zdrowia i rozwoju. Trudniejszym jest wpłynięcie na zmianę sposobu odżywiania dziecka w domu. Ingerencje w swobodę realizacji tego obszaru władzy rodzicielskiej akceptowalne są w sy-

---

²² *Report of the consultation on child abuse prevention*, 29–31.3.1999 r.; WHO, Geneva.

²³ Oficjalna strona internetowa programu realizowanego w ramach profilaktyki nadwagi i otyłości Narodowego Programu Zdrowia: dino.imid.med.pl.

²⁴ Zob. brpd.gov.pl/2024/09/19/razem-dla-zdrowia-dzieci (dostęp: 13.2.2026 r.).

tuacjach skrajnych, gdy zagrażają zdrowiu dziecka. W każdym innym przypadku szczególnego znaczenia nabierają programy edukacyjne, akcje zdrowotne dedykowane podnoszeniu świadomości społecznej, w tym w szczególności rodziców, opiekunów, jak i samych dzieci co do znaczenia odpowiedniego, zdrowego odżywiania. Temu celowi służy m.in. przedmiot edukacja zdrowotna, który realizuje międzynarodowe i unijne zalecenia w obszarze promocji zdrowia. Jego treści programowe propagują m.in. zdrowy sposób odżywiania. Wykonana przez niektóre środowiska wolta z apelem do rodziców, by ci nie zapisywali dzieci na edukację zdrowotną, stanowiła wyraz skrajnego egocentryzmu i interesowności zasługującej na dezaprobatę i pociągnięcie do odpowiedzialności. Skutki politycznych i ideologicznych rozgrywek odczuwają jednostki słabsze – dzieci pozbawione prawa do edukacji. Akceptacja tego rodzaju postaw i zachowań jest niebezpieczna i nie powinna być akceptowana w demokratycznym społeczeństwie.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że status dziecka jako konsumenta produktów spożywczych kształtowany jest w sposób niejednorodny i niespójny. Z jednej strony ustawodawca przewiduje rozbudowany system ochrony dziecka jako uczestnika obrotu prawnego, oparty na ograniczeniach zdolności do czynności prawnych oraz mechanizmie przedstawicielstwa ustawowego. Z drugiej jednak strony, w obszarze nabywania produktów spożywczych, mechanizmy te ulegają znacznemu osłabieniu ze względu na kwalifikowanie tego rodzaju czynności jako drobnych spraw życia codziennego. W konsekwencji dziecko uzyskuje faktyczną możliwość samodzielnego uczestniczenia w obrocie produktami spożywczymi, przy jednoczesnym braku normatywnych ograniczeń dotyczących dostępności żywności o niekorzystnym wpływie na zdrowie. Regulacje szczególne, obejmujące zakazy sprzedaży określonych kategorii produktów, mają charakter fragmentaryczny i nie obejmują szerokiego spektrum żywności wysoko przetworzonej. Jednocześnie obowiązują restrykcyjne standardy żywieniowe w jednostkach systemu oświaty, co w rezultacie prowadzi do dualizmu regulacyjnego i zróżnicowanego poziomu ochrony dziecka w zależności od miejsca jego funkcjonowania. W związku z tym, zasadniczy ciężar zapewnienia prawidłowego odżywiania dziecka spoczywa na rodzicach i opiekunach w ramach wykonywania władzy rodzicielskiej. W świetle powyższego zasadne wydaje się rozważenie potrzeby dalszej interwencji ustawodawczej, ukierunkowanej na zwiększenie spójności systemu ochrony dziecka jako konsumenta oraz wzmocnienie instrumentów zapobiegających negatywnym skutkom niewłaściwego odżywiania. Równoległe niezbędne pozostaje rozwijanie działań edukacyjnych, stanowiących uzupełnienie mechanizmów prawnych.

Streszczenie:

Artykuł poświęcony jest analizie statusu dziecka jako konsumenta produktów spożywczych w perspektywie prawa cywilnego, prawa konsumenckiego oraz regulacji dotyczących żywienia dzieci. Punktem wyjścia jest charakterystyka zdolności dziecka do czynności prawnych oraz wynikających z niej ograniczeń w uczestnictwie w obrocie prawnym. Wskazano, że w praktyce obrotu produkty spożywcze nabywane przez dzieci kwalifikowane są jako przedmiot umów powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego, co prowadzi do faktycznego rozszerzenia ich autonomii konsumenckiej. Jednocześnie brak jest kompleksowych regulacji ograniczających dostęp dzieci do żywności o niskiej wartości odżywczej, przy jednoczesnym istnieniu szczegółowych norm dotyczących żywienia w jednostkach systemu oświaty. Podkreślono także znaczenie władzy rodzicielskiej jako podstawowego mechanizmu ochrony dziecka w sferze żywienia oraz wskazano, że niewłaściwe odżywianie może stanowić przejaw zaniedbania. W konkluzji sformułowano postulat zwiększenia spójności regulacyjnej oraz wzmocnienia instrumentów prawnych i pozaprawnych służących ochronie zdrowia dziecka.

Słowa kluczowe: dziecko jako konsument, ochrona konsumenta, prawo żywnościowe, władza rodzicielska, żywienie dzieci.

Abstract:

The article analyses the legal status of a child as a consumer of food products from the perspective of civil law, consumer protection law, and regulations concerning child nutrition. It begins with an examination of the child's legal capacity and the resulting limitations on participation in legal transactions. The study demonstrates that, in practice, food purchases made by children are classified as minor everyday transactions, which effectively expands their consumer autonomy. At the same time, there is a lack of comprehensive legal restrictions on children's access to low-nutritional-value food, while detailed regulatory standards apply within educational institutions, leading to a fragmented regulatory framework. The article further emphasises the role of parental authority as the primary mechanism for ensuring proper child nutrition and indicates that improper feeding may be classified as neglect. It concludes by advocating for greater regulatory coherence and the strengthening of both legal and educational measures aimed at protecting children's health.

Keywords: *child as a consumer, consumer protection, food law, parental authority, child nutrition.*

Rozdział II. „Akt o sztucznej inteligencji” a ochrona praw konsumenta

M. Wyrwiński

Wprowadzenie

Problematyka dotycząca szeroko pojętej tzw. sztucznej inteligencji jest obecnie zagadnieniem bardzo szeroko dyskutowanym w różnych kontekstach. Z tym zagadnieniem łączy się również ochrona interesów konsumentów. W ubiegłym roku weszło w życie rozporządzenie UE, tzw. akt o sztucznej inteligencji (AI Act)¹, który w sposób kompleksowy ma regulować dostarczanie i korzystanie z rozwiązań sztucznej inteligencji². Jak wynika z punktu 9 Preambuły AI Act: „Zharmonizowane przepisy ustanowione w niniejszym rozporządzeniu powinny mieć zastosowanie we wszystkich sektorach i – zgodnie z nowymi ramami prawnymi – powinny pozostawać bez uszczerbku dla obowiązującego prawa Unii, w szczególności w zakresie ochrony danych, ochrony konsumentów, praw podstawowych, zatrudnienia i ochrony pracowników oraz bezpieczeństwa produktów, wobec którego to prawa niniejsze rozporządzenie ma charakter uzupełniający. W związku z tym wszystkie prawa i środki ochrony prawnej przysługujące na mocy prawa Unii konsumentom i innym

---

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z 13.6.2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 300/2008, (UE) nr 167/2013, (UE) nr 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 i (UE) 2019/2144 oraz dyrektyw 2014/90/UE, (UE) 2016/797 i (UE) 2020/1828 (akt w sprawie sztucznej inteligencji) Tekst mający znaczenie dla EOG (Dz.Urz. UE L z 2024 r. poz. 1689).

² *K. Łakomy, W. Rzepiński*, kom. do art. 5, w: AI Act. Akt w sprawie sztucznej inteligencji. Komentarz, *M. Jędrzejczak, Ł. Szoszkiewicz, J. Wydra* (red.), Warszawa 2025.

osobom, na które systemy AI mogą mieć negatywny wpływ, w tym w odniesieniu do odszkodowania za ewentualne szkody zgodnie z dyrektywą Rady 85/374/EWG, pozostają nienaruszone i mają pełne zastosowanie”. Przepisy AI Act nie zawierają odrębnych regulacji dotyczących ochrony konsumentów. Wyraźnie stwierdzono także, że AI Act nie narusza przepisów ustanowionych w innych aktach prawnych UE dotyczących ochrony konsumentów i bezpieczeństwa produktów (art. 2 pkt 9 AI Act). Nie oznacza to jednak, że przepisy zawarte w AI Act nie dotyczą konsumentów³. Przedmiotem niniejszego artykułu jest wstępna analiza regulacji AI Act, które mogą stanowić podstawę prawną do tego, aby bezpośrednio bądź w powiązaniu z innymi instytucjami prawnymi, służyć ochronie interesów konsumentów.

§ 1. Zakazane praktyki

Jednym z kluczowych przepisów, który w założeniu prawodawcy europejskiego, ma służyć do ochrony uczestników obrotu prawnego, jest art. 5 AI Act. Przepis ten zawiera listę zakazanych praktyk w zakresie stosowania sztucznej inteligencji. Lista obejmuje osiem praktyk, które zostały zdefiniowane w sposób opisowy:

- 1) techniki podprogowe, manipulacyjne i wprowadzające w błąd (art. 5 ust. 1 pkt a AI Act);
- 2) wykorzystywanie słabości osoby fizycznej lub określonej grupy osób ze względu na ich wiek, niepełnosprawność lub szczególną sytuację społeczną lub ekonomiczną (art. 5 ust. 1 pkt b AI Act);
- 3) *scoring* społeczny (art. 5 ust. 1 pkt c AI Act);
- 4) profilowanie osób fizycznych (art. 5 ust. 1 pkt d AI Act);
- 5) *untargeted scraping* (art. 5 ust. 1 pkt e AI Act);
- 6) techniki rozpoznawania emocji (art. 5 ust. 1 pkt f AI Act);
- 7) systemy kategoryzacji biometrycznej (art. 5 ust. 1 pkt g AI Act);
- 8) zdalna identyfikacja biometrycznej (art. 5 ust. 1 pkt h AI Act).

Wstępna ocena może prowadzić do tezy, że każda z tych zakazanych praktyk, może być stosowana wobec konsumentów, zatem w konsekwencji może naruszać interesy konsumentów. Szczegółowa analiza tych zagadnień przekracza zakres niniejszego opracowania⁴. W tym miejscu przedstawione

³ Por. m.in. Z. Gajewska, A. Kolasa, M. Panek, Osoby fizyczne w obliczu identyfikacji biometrycznej – analiza art. 5 rozporządzenia o sztucznej inteligencji ze szczególnym uwzględnieniem ochrony konsumentów, Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny 2025, Nr 1, s. 96–117.

⁴ Zob. szerzej m.in. M. Namysłowska, „Future-Proofing the Unfairness Test”, w: Digital Fairness for Consumers, N. Helberger, B. Kas, H.-W. Micklitz, M. Namysłowska, L. Naudts, P. Rott, M. Sax, M. Veale (red.), Brussels 2024, s. 163–241, beuc.eu/sites/default/files/publications/BEUC-X-2024-032_Digital_fairness_for_consumers_Report.pdf (dostęp: 5.3.2026 r.).

zostanie omówienie, które może stanowić podstawę do dalszych pogłębionych badań tej problematyki.

§ 2. Zakaz technik manipulacyjnych

Zgodnie z opisem zawartym w treści art. 5 ust. 1 pkt a AI Act, zakazane jest wprowadzania do obrotu, oddawania do użytku lub wykorzystywania systemu AI, który stosuje techniki podprogowe będące poza świadomością danej osoby lub celowe techniki manipulacyjne albo wprowadzające w błąd, czego celem lub skutkiem jest dokonanie znaczącej zmiany zachowania danej osoby lub grupy osób poprzez znaczące ograniczenie ich zdolności do podejmowania świadomych decyzji, powodując tym samym podjęcie przez nie decyzji, której inaczej by nie podjęły, w sposób, który wyrządza lub może wyrządzić u niej, u innej osoby lub u grupy osób poważną szkodę. Wyjaśnienia zawarte w punkcie 29 Preambuły AI Act wskazują wyraźnie, że przedmiotem ochrony jest w tym zakresie możliwość racjonalnej oceny sytuacji i przeciwdziałanie ryzykom dotyczącym podejmowania decyzji rynkowych przez osoby poddane tego rodzaju praktykom. Techniki manipulacyjne oparte na AI mogą być wykorzystywane w celu nakłaniania osób do niepożądanych zachowań lub w celu wprowadzania ich w błąd poprzez skłanianie ich do podejmowania decyzji w sposób, który podważa i ogranicza ich autonomię, decyzyjność i swobodę wyboru. Wprowadzanie do obrotu, oddawanie do użytku lub wykorzystywanie niektórych systemów AI, których celem lub skutkiem jest znacząca zmiana ludzkiego zachowania, w związku z czym mogą wystąpić poważne szkody, w szczególności mające wystarczająco istotny niepożądany wpływ na zdrowie fizyczne, psychiczne lub na interesy finansowe, są szczególnie niebezpieczne i w związku z tym powinny być zakazane. Takie systemy AI wykorzystują elementy działające podprogowo, takie jak bodźce dźwiękowe, bodźce będące obrazami lub materiałami wideo, których nie można dostrzec, ponieważ bodźce takie wykraczają poza świadomą ludzką percepcję, lub stosują inne techniki manipulacyjne lub wprowadzające w błąd, które podważają lub ograniczają autonomię człowieka, decyzyjność lub swobodę wyboru w taki sposób, że osoby nie są świadome takich technik lub nawet jeśli są ich świadome, mogą zostać wprowadzone w błąd lub nie są w stanie sprawować nad nimi kontroli ani im się sprzeciwić. Przyczyniać się do tego mogą na przykład interfejsy maszyna-mózg lub rzeczywistość wirtualna, ponieważ pozwalają one na większą kontrolę nad tym, jakim bodźcom są poddawane osoby, do tego stopnia, że mogą one znacząco zmieniać zachowanie tych osób w sposób znacząco szkodliwy.

Niewątpliwie cel tej regulacji, a także w pewnym zakresie opis zakazanej praktyki jest zbliżony z rozwiązaniami znanymi z przepisów tradycyjnie dotychczas stosowanych dla ochrony interesów konsumentów. Warto wskazać zakaz nieuczciwych praktyk handlowych, o których mowa w art. 5 dyrektywy

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl